

שיעורו השבועי של מרן הראשון לציון
 הרב יצחק יוסף שליט"א
 בנושאים אקטואליים בתוכנית "קבלת שבת"

מוסדות "חזון עובדיה" יישוב אדם
 פרשת מטות-מסעי תשפ"ד | 390

כתיבה: הרב מרדכי גור
 עריכה: הרב יהונתן חדד

עין יצחק

דיני ומנהגי בין המצרים

'שהחיינו' בבין המצרים

מקור הדין שלא לברך שהחיינו בבין המצרים הוא ממה שכתב רבינו יהודה החסיד בספר חסידים, (שהיה לפני 880 שנה, ותלמידיו הם האור זרוע הסמ"ג וס' התרומה. בסימן תתמ) שיש חסידים מחסידים הראשונים שלא היו אוכלים שום פרי חדש בין י"ז בתמוז לט' באב. ויש מברכים על פרי חדש בשבתות שבינתים.

אמנם מהרא"י בעל תרומת הדשן (לקט יושר עמ' קז) חלק ע"ד הספר חסידים, והיה נוהג לברך שהחיינו בבין המצרים. וכ"ד הט"ז (סי' תקנא) שיש להתיר לברך שהחיינו בימים אלו.

וכן הגר"א בביאורו על השו"ע העיר, ממה שאמרו בברכות (נט:): מת אביו והוא יורשו ואין לו אחים מברך שהחיינו. ונפסק כן בשו"ע (סי' רכג ס"ב). הרי שאף בזמן אבילות אין מניעה לברך שהחיינו.

אולם יש לחלק בין אבילות פרטית על אדם מסוים שהזמן בעצם טוב הוא, לבין תקופת בין המצרים שהוא זמן פורענות לכל עם ישראל, שאז לא שייך לברך 'שהחיינו'. וכך צריך ליישב את דעתו של הספר חסידים. (א"ה. וראה עוד בילק"י עמ' ריח בסוגריים מה ש"ל עוד בזה).

ובשולחן ערוך (סי' תקנא ס"ז) כתב מרן דין זה בלשון 'טוב להזהר מלומר שהחיינו בין המצרים על פרי או על מלבוש'.

'שהחיינו' בשבתות שבינתים

ודעת הרבה אחרונים שבשבת מותר לברך שהחיינו, וכן פסק במשנה ברורה (סי' תקנא ס"ק צח). אולם רבינו האריז"ל (שער הכוונות דפ"ט ע"ב) כתב שענין זה נוהג גם בשבתות שבינתים.

ולענין דינא יש לסמוך על דעתם של הפוסקים המתירים לברך שהחיינו בשבתות. כי מרן כתב את דין זה בלשון 'טוב להזהר'. וגם שיש בזה משום עונג שבת. וראה בגמרא (יבמות צג.) שרבי ינאי היה מקבל מאריסו כל ערב שבת פירות, ושבת אחת התעכב האריס מלבוא, והפריש רבי ינאי באופן שהוא לא לכתחילה, כי לכתחילה אסור להפריש שלא מן המוקף, דהיינו להפריש מדבר שלא נמצא בסמיכות לדבר שמפרישים עליו. כיון שעדיין לא הגיע האריס. ושאל את רבי חייה אם עשה כדן, וענה לו שעשה כדן משום מצות עונג שבת. וי"א שמצות עונג שבת היא מדאורייתא. כמבואר בתרגום יונתן (שמות לא טז). וכ"כ החת"ס (שבת קיא.) בדעת הרמב"ם (פ"ל הלכה א מהלכות שבת). וראה עוד בחזון עובדיה (שבת ח"א עמוד א).

סיכום דיני ימי 'בין המצרים'

אנחנו נמצאים כעת בימי 'בין המצרים' שנקראים כך על פי הפסוק באיכה (א ג) כָּל הַדְּפִיָּה הַשְּׂיֹגֶה בֵּין הַמְּצָרִים. שאמרו במדרש (איכה שם) שאלו הם הימים שבין י"ז בתמוז לת"ב. ודיני ימים אלו מחולקים לשלושה, שיש דברים שאסורים בכל ימי בין המצרים (מ"ז בתמוז), ויש דברים שנאסרו מ"ח אב, ויש דברים שאינם אסורים אלא בשבוע שחל בו תשעה באב, שהשנה הם רק ב' ימים ראשון ושני כיון ש"ת"ב חל ביום שלישי. וזה סיכום דיניהם בקצרה:

הדברים האסורים מ"ז בתמוז: א. אין מברכים שהחיינו על פרי חדש או בגד חדש בימים אלו. (סי' תקנא ס"ז). ב. אין לשמוע שירים בימים אלו. (ראה בהרחבה בילק"י ד' תעניות סימן תקנא אות יד והלאה).

הדברים האסורים מ"ח אב: א. אסור לישא אשה. ולמנהג האשכנזים אסור לישא אשה מ"ז בתמוז. אך אנו קבלנו הוראות מרן ולדעתו מותר לישא אשה עד ר"ח אב. (מרן והרמ"א בסי' תקנא ס"ב). ב. אסור לאכול בשר, בין בשר עוף בין בשר בהמה. (סי' תקנא ס"ט).

הדברים האסורים בשבוע שחל בו: א. אסור לכבס בגדים, ואסור ללבוש בגדים מכובסים. (סי' תקנא ס"ג). ובגדי זיעה כגון גופיות וכו', מותר להחליף וללבושם מכובסים, כמ"ש בפתחי תשובה (יו"ד סי' שפט סק"ב). וכ"מ במהרש"ל (סי' כז). וכן הביא בשו"ת רבבות אפרים (ח"א סי' שעג) בשם הגרש"ז אויערבאך להתיר. ואע"פ שברב פעלים (ח"ד סי' כט) משמע שמחמיר שגם בגדי זיעה אסור ללבושם מכובסים, העיקר להקל. ב. אסור להסתפר תספורת הראש ולגלח הזקן. (סי' תקנא ס"ג וסי"ב). ויש מן האשכנזים הנוהגים שלא להסתפר מ"ז בתמוז וכל אחד יעשה כמנהגו. (הרמ"א שם בס"ב). ג. אסור להתרחץ עם מים חמים אפילו ללא סבון. (סי' תקנא ס"ז).

יש שהחמירו שלא לרחוץ מ"ז בתמוז, אולם כל מה שנהגו כן זה בארצות הקרות, באירופה ורוסיה שאפשר לעמוד בזה, אבל בארץ ישראל ובפרט בתקופתינו שמשנה לשנה החום מתגבר, יש בזה משום כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה (ברכות יט). וע"כ אין להחמיר בזה.

הלכות חלה

דרך אגב, הואיל ודברנו על הפרשה שלא מן המוקף. הנה בשו"ת הר צבי (ח"ב סימן א) הביא מעשה ששכחו להפריש חלה ונזכרו בשבת שלא הפרישו. והרי אסור להפריש חלה בשבת כמפורש במשנה (ביצה לו). ואמר המהרי"ל דיסקין שיש תקנה שיפרישו על ידי קטן שהוא מופלא הסמוך לאיש, ויפריש הוא את החלה.

אלא שדבר זה תלוי במחלוקת ראשונים אם מותר לספות לידים איסור דרבנן, שלדעת הרשב"א והר"ן מותר לספות לקטן בידיים איסור דרבנן. אך לדעת החולקים אסור.

הפרשת חלה בערב שבת

ועוד דבר נציין בהקשר לעניני חלה. שאשה שיש לה פנאי, מצוה שתכין עיסה בשיעור חלה (שהוא שיעור 1560 גרם) ותפריש ממנה חלה בערב שבת. כמו שכתב הרמ"א (סי' רמב).

ומכאן יש לתמוה על מה שכתב בשו"ת אור לציון (ח"ב סי' מז אות א) שכיום אין מצוה בהפרשת חלה בערב שבת, כיון יש חלות מצויות בשוק ולא חסר בכבוד שבת. ושמ"ש בביאור הלכה (סי' רמב) אינו שייך כיום. אולם יש להעיר, שיש עוד טעם בענין זה לפמ"ש בבראשית רבה (פי"ז) שכיון שהאשה איבדה חלתו של עולם שהוא אדם הראשון, על כן מתקנת ענין זה ע"י שמפרישה חלה. וענין זה שייך גם בזמנינו. ולכן אשה שיכולה בודאי שתפריש חלה בערב שבת וכמ"ש. (א"ה. וראה עוד בילקוט יוסף שבת ח"א ס"ס רמב. ובאוצר דינים עמ' תרעז סי"א).

ובפרט אם נאמר שיש חובת שמחה בשבת כפי שסובר המנהיג (הל' שבת סי' א), ועוד ראשונים. שיש יותר להתיר לברך שהחיינו מטעם זה.

עכ"פ לכולי עלמא, בודאי שמותר לאכול בשר בשבתות שבינתיים, שהרי אפילו בתשעה באב שחל בשבת ונדחה, מותר לאכול בשר ומעלה על שולחנו אפילו כשלמה בעת מלכותו.

מי שבטעות התחיל לאכול פרי חדש

יש לדון במי שטעה ובירך ברכת העץ על פרי חדש בימים אלו של 'בין המצרים', וכפי שכבר הזכרנו, אין לברך שהחיינו בימים אלו. וכיון דקיימא לן שמי שאכל מפרי חדש ולא בירך שהחיינו שוב אינו יכול לברך יותר. כדעת הרדב"ז (ח"א סי' שיט. ראה ילק"י ארב"ת עמ' רכא) דסב"ל. א"כ אם לא יברך כעת שהחיינו הרי יפסיד את הברכה ולא יוכל לברך עוד שהחיינו. ועתה יש לדון מה יעשה אותו אדם, האם יפסיד את ברכת שהחיינו, או שיברך אע"פ שהוא בימי בין המצרים? המסקנא בזה, שיברך שהחיינו, ולא יפסיד הברכה, ויסמוך על הסבורים שמותר לברך שהחיינו גם בימים אלו של בין המצרים. (שו"ת בעי חיי סימן לד ועוד, ראה ילק"י ארב"ת באות ג).

לעילוי נשמת: הרב מיכאל בן פרוחה זצ"ל נשיא המוסדות
להנצחת העלון הבא לעילוי נשמת יקירך m0507497878@gmail.com

מהנעשה במוסדות "חזון עובדיה" ביישוב אדם

לולי תורתך שעשועי

מפעילות המוסדות:

כולל אברכים | כולל יום שישי | כולל בעלי בתים | מדרשיה לנוער | מדרשיה לבנות | ארגון בני הישיבות | ארגון הילדים בן מלך

גם ארצה יכול להיות חלק מפעילות המוסדות!

לתרומות: עמותת חזון עובדיה שע"י מרכז רוחני תורני תל ציון - בנק מזרחי טפחות סניף 591 מ"ח 105767

לקבלת העלון במייל ולכל הארה והערה:
m0507497878@gmail.com

ניתן להאזין לשיעור בכל יום שישי בשעה 15:40
ברשת מורשת ובשידור חוזר בטלפון: 0799165000